

DVAKRÁT

Simona Bohatá: Klikář Beny, Host, Brno 2021, 368 s.

BOHATÉ PERLIČKY NA DNĚ

Alena Šídáková Fialová

Simona Bohatá (nar. 1965) zatím nepatří mezi české spisovatelské hvězdy, přestože její předchozí román *Všichni sou trapný* (2019) nasbíral poměrně dost výhradně kladných recenzí. Představila v něm Prahu osmdesátých let, normalizaci nepřelakovanou ostalgií ani moralizováním, krutost i lhostejnost zdegenerovaného „pracujícího lidu“ v kontrastu k několika málo postavám, které se dobovému marasmu snaží vyhnout. To vše napsáno dobře odposlouchanou pražštinou, bez zbytečných kliček a sentimentů.

Nový román Simony Bohaté *Klikář Beny* má být tak trochu pokračováním, dořečením osudů předchozích a nahozením dalších, opět v prostoru Žižkova osmdesátých let, v němž autorka dospívala. Čistě technicky jde – dle vyjádření autorky – o rozpracování povídky, kterou redaktor vyškrtl z předchozí knihy.

Zatímco v próze *Všichni sou trapný* byla pozornost jednotlivých povídkových kapitol zaměřena rovnoměrně na vícero hrdinů, kteří na pozadí mizejícího starého Žižkova řešili své nevydařené životy, nyní se do popředí dostává jedna – nová – postava. Je to sympatický mladík Beny. Jeho rodina je stejná jako většina ostatních: Matka se o děti nezajímá, otec je alkoholik a členy rodiny bije, děti se rodičům snaží vyhýbat a co nejdříve uniknout z jejich dosahu. Benymu se to – na rozdíl od party osmádků z předchozí knihy – daří, neboť mu čerstvá dospělost dovoluje osamostatnění. Je totiž klikář: Vykroučí se z vojny, získá místo ve fabrice, které mu umožní zašít se a dělat to jediné, co má v jeho životě smysl,

totiž fotit (ostatně kniha je věnována Jindřichu Štreitovi). Náhoda mu příhraje i takovou dobovou nesamozřejmost, jako je samostatné bydlení. A protože je opravdu klikář, příležitostné focení ho dovede až k vytožené práci a do společnosti intelektuálně zcela jiné, než je prostředí fabriky.

Až se zdá, jestli postava Benyho toho štěstí nemá přespříliš: Ve všem má kliku, je chytrý, přitažlivý a šikovný, fotografický samouk, který se vlastní pílí a zápalom vypracuje – a přitom má stále srdce na pravém místě: Nepropadne ani dělnickému primitivismu, ani umělecké nabubřelosti. A občasná sexuální a vztahová uklouznutí, jež ho mají zlidštit, tak nějak patří k věku.

Beny je v románu postavou ústřední, ne však jedinou. Jeho svět dotvářejí jeho nejbližší, jakási adoptivní rodina: Ti, kteří se ocitli na okraji společnosti, dokážou držet pospolu a nespádnout do sobectví a lhostejnosti okolního světa. Chlapík přezdívaný Fabrikant má na starosti sběrnou, kde se všichni scházejí, Hany, jediná postava z předchozího románu, si užívá svobody invalidního důchodce; doplňuje je Benyho dvanáctiletý bratr Vítan, který se tu cítí víc doma než tam, kam oficiálně patří.

Sběrna představuje jakousi hrabalovskou idylu nezařazených, útočiště těch, kteří se nepoddali a chtějí si žít po svém. Proti kladem rodiny správně volbou jsou tu rodiny pokrevní, jejichž krutost se představuje zejména v příběhu ožraly a násilníka Loupáčka a jeho dcery Růženy: Tak dlouho ji týral, až sám, bezmocný a na vozíku, na nějž se nedostal náhodou, je krutě týrán jí samotnou.

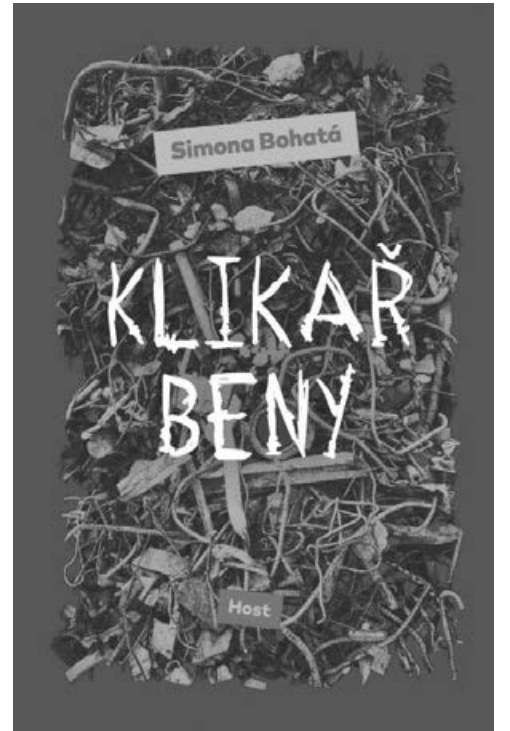
Sílu románu však dodává hlavně autentická popisovanáho prostoru a jazyk, jenž jeho

charakteristiku výrazně dotváří: nepisovná, obecná, až vulgární čeština, rázná, vtipné dialogy s dobově příznačnými výrazy a frazémy. Idylicky poklidnou sběrnou tu totiž doplňují další svérázná prostředí, jako je ženská věznice, mejdany umělců, klub Chmelnice, hospody a další.

Nejvíce prostoru však získává fabrika, v níž Beny pracuje, kde se dá dobře flákat, ukrást, co je potřeba, a kterou polidšťuje „dělnický svéráz“ a humor: „*Tak to si, Brabenece, asi dovrzal, co? Co ti vzali píchačky, tak už zase pícháš jenom tady u Baudyše. To musí být tvoje stará nasraná... / Vrátnej Baudyš otevřel okýnko a rejpl si do Brabence: Dyť sem ještě fešák, tak co by Brabenece nepíchal, ne? / Brabenece se zasmál, máv rukou a zařval na celý kolo: Nemějte péči, soudruzi, já si svý ještě vodpíchám. I bez píchaček... Co se píchání teče, patříš na desku cti, jen potom potřebuju lázně... asi si zajdu za závodní a na eróh. / To už se smáli i dělnasové, co šli ze šatny a zastavili se, aby nepřišli o nějaký ten fór. Nad fabrikou se rozječela siréna a rozpustila ranní poštučování.*“ – s. 290).

Naopak spíše smutek a nostalgie se pojí s dalším zobrazeným prostorem, kterým je právě mizející vysočanská dělnická kolonie Čína. Stejně jako v předchozí knize zmizela část dolního Žižkova, je k demolicí odsouzen i tento pozůstatek starých časů, dělnické domky ze starých železničních vagonů s jejich posledními obyvateli.

Zatímco v předchozí próze na nostalgii a sentiment nebylo místo, ostatně do prostředí plného násilí, lhostejnosti a udavačství by se nikdo vrátit nechtěl, nyní se opatrně proklubává na povrch. A přestože Benymu držíme palce a radujeme se, když se mu daří, vkrádá se otázka, jestli té drsné idylly a perli-



ček na dně není až moc. Redakční proškrtání by místy neškodilo ani poetismům, které tomuto ladění napomáhají a mají kontrastovat s neutěšeností prostoru, několika kostřbatým návodným dialogům, které mají vysvětlit motivace postav, případně spojení s předchozím dílem, stejně jako poněkud droblivému závěru.

Klikář Beny má svoje mouchy, ale také svoje kouzlo, které nevyprchá okamžitě po přečtení. Když se vrátíte k normalizaci, tak třeba právě takhle. ■

TŘETÍ DÍL BUDOUČÍ PENTALOGIE O PROMĚNÁCH PROLETÁRSKÉHO ŽIŽKOVA

Josef Prokeš

Spisovatelce Simoně Bohaté (nar. 1965) uhranul starý, dnes již zbouraný Žižkov, a tak je dějištěm všech tří jejích dosud vydaných próz. V prvotně *Máňa a my druzí* (2017) vyličila své dětství a dospívání tam v šedesátých letech. Novela *Všichni sou trapný* (2019) evokuje pubertu a adolescenci v letech osmdesátých: „*Žižkovská základka, děti z pavlačí a cikáni*,“ jak charakterizuje svoje pracoviště tehdejší učitel Jura Turek, když přichází na to, že si jeho bývalá žačka k mizernému výdělku po večerech ještě „*příšlapává*“. A do třetice všeho žižkovského loňský román *Klikář Beny* (2021).

Návaznost recenzované prózy na obě předchozí je zřejmá. Opět mě zpočátku rušila poklesle obecná čeština vyprávění, od níž by se podle mého názoru zřetelněji odrážela specifická mluva postav. To „*kteřej potěšené hvízd a kejv místo díky*“ mě zkrátka rušilo a pocítoval jsem to jako nadbíhání lidovým čtenářům, nejspíše cílové skupině recipientů z kategorie knížek lidového čtení. Pak jsem však sám sebe přehlasoval a nechal se přesvědčit, že celek takto působí kompaktněji a autorská řeč je možná autentičtější: „*odhakloval zrezlej drát natažené mezi sloupky místo vrátek*.“ A že autorka dost dobře nemůže ve třetím dílu najednou zgruntu přejinačit svůj styl.

V předchozí novele tvořilo prvních deset kapitol jakousi expozici, v níž spisovatelka figury uváděla do děje působivými zkratkami. Čtenář si tak z fragmentů subjektivních úhlů nazírání sám skládal imaginativní skutečnost zobrazeného světa. Očima jedné postavy bylo něco naznačeno a až později doplněno perspektivou postavy jiné. Ani časová posloupnost nebyla vždy úplně zřejmá a recipient si ji sám dodatečně složil až v předposlední kapitole.

V *Klikáři Benym* je naproti tomu kompozice přehledná, ničím nekomplikovaná, vše čtenářsky pohodlně plyne jedno po druhém. Kapitoly jsou nazývány jednoslovně, za nadešpaným jménem postavy je děj nahlížen její optikou, s občasnými přesahy do předchozí

knížky: „*Teprve potom zapomínal na kluka, co mu kdysi vlak ujel nohy a co s ním strávil poslední rok, než jim zbořili hospodu*.“ Motiv zbořené hospody se zde nyní vyskytuje rovněž a vůbec se to celé jaksi znovu nenápadně zavíjí samo do sebe. Což není výtku, právě naopak; kruhovou kompozici, v níž se závěr knížky opět vrací na její úvodní stranu, tu mám rád.

Motiv Cikánů z předchozí novely je zde nahrazen poměrně četným a sympaticky traktovaným motivem Vietnamců: „*... a plác po zádech vietnamského mamlase... / Cos dělal, ty blboune? zeptal se ho, ale mamlas se jen zamračil a odsek: / Ty bleboun. To ne ja, Hešman poslal mne uklidit. I dyš ja ne tohle udelal.*“ A jinde: „*... pocem, tongu... mazej pro pivo, hočimine...*“ Někde komika Benyho parodování neumělé vietnamské češtiny přechází i do záměrného pravopisného pochybení a působí poněkud nezapně: „*No jo, co my taky zbejvá, vy šašci...*“ Ale protože jsem pamětníkem prvních Vietnamců u nás, dokonce jsem je učil česky a byl jsem s nimi jako pedagogický dozor účasten na bramborových brigádách, nepůsobí na mě uvedené „blebounování“ příliš věrohodně. To „mazej pro pivo, hočimine“ by si zcela jistě líbit nedali. To jenom na okraj.

Simona Bohatá umí čtenáře potěšit působivě vystřiženými metaforami: „*Chvíli po něm jezdila očima jako po autodráze... jako sígři, co seberou mrzákovi berle a potom se mu navrch posmívaj, že je nedohoní... slunce namotalo zpátky poslední chudokrevnej paprsek... klepal se jak lampion ve vichřici... že by si v nóbl podniku připadal jako hovno mezi bledulema... slunce protáhlo stín boudy jako žvejkačku...*“ Simona Bohatá rovněž umí pracovní nehodu s useknutými prsty vězeňské dělnice Margity traktovat s morbidním humorem: „*... jeden chlap sebral do hadru ty dva prsty a hned potom se zebli... / A co, přišijou jí to? / Vsaďim se, že jim řekli, že je kapsářka, a takhle už si ani neškrtně... má po prdeli a ty její prsty hodili do kýble.*“

Zajímavé a pro mě až jímavé je v knize pojetí motivu fotografování. Vždyť už v dedikaci románu stojí: „*Jindřichu Štreitovi a mému muži, mým oblíbeným fotografům.*“ Protagonista Beny je vyličen jako vášnivý a citlivý fotograf samouk. A právě téma foto-

grafování mě na celé knížce zaujalo nejvíce, právě u něj jsem si odpočinul, ba pošmáknul. Autorka i zde prokázala, že je nejsilnější v pouze naznačeném, avšak nedopovězeném. A že stále fandí, tak jako v předchozích prózách, učitelkám: „*Černá je tragická kráva, husiti byli, vole, normální dementi a zločinci, odpověď Beny. Když se nad tím Vítan zamyslel, bylo mu jasný, že Benymu může věřit, protože Černá byla fakt kráva.*“

I když se při čtení místy usmíváme, stále zůstáváme ve střehu. Neboť správně tušíme, že Simona Bohatá nám v ukolébané libosti spočinout nedá: „*Vzpomněl si na Tonka ze Šumavy, jak vyprávěl, že před odsunem sebrali Němkám mimina a před jejich očima je utopili v kýblu. / Smradi pouštěli bubliny a klepali haksnama a ty jejich mutr řvaly jako pomínutý.*“

Někdy se mi ani nechtělo věřit, že knihu napsala žena. Například její popis fabriky je dokonale a přímo sugestivní: „*Slunce prosvěcující prach ve špinavejch oknech. Gejza s Deméterem opření o požární schodiště s lahváči v ruce, Gejza se drbe na holém pupku, kterej mu leze z dřeváho nátělníku, Deméter se směje s hubou dokořán a v ní tři poslední zuby. Holky ze skladu v krátkejch zástěrách a holínách opřený o dřevěnou boudu, zavřeny oči natočený do slunce, ruce poslepu posílají cigarety k namalovanejím rtům. Patavej Riša, poloviční magor, poskakující za startky jako šimpanz s koštětem po dvoře pro pobavení chlapů z nástrojárny.*“ Nebo kde

jenom autorka sebrala ten figl tří elektrkářů s píchačkami, v němž píchali příchody a odchody do práce doma v posteli? Já jsem fabriku zažil, ale takhle sugestivně bych to napsat nedokázal!

Nebo jinde v textu, jak se nebohá Růžena mstí svému zhovadilému otci upoutanému na křepkárku, a celý konec toho všeho, to má (odpusťte mi ten patos) bezmála až rozměr antické tragédie. Nebo jak mohla spisovatelka tak sugestivně vystřihnout kapitolu o trvalém vyřazení Benyho z vojenské prezenční služby? K neuvěření. A chlapi zase všude v knížkách píšou o cvrlikání ptáčků kdesi v hájíčku. K čertu s celým genderem!

Děj románu si zde popisovat odpustím, to přenechám publicistům. Snad se však na závěr ještě zmíním o vnější podobě knihy. Redakční práce, korektura i typografie výtečné. Ale když už publikace nemá přebal, ocenil bych, Hoste, prosím, záložku. A mrzí mě, že se už v tiráži neuvádí náklad. Abych se doveděl, na kolik čtenářů tu knížku redakce marketingově šacuje.

Shrnuto a podtrženo: Až román *Klikář Beny* jednou vyjde jako třetí díl souborné pentologie zaniklého proletářského Žižkova, až to autorka v dalších pokračováních dotáhne až ke střednímu věku svých hrdinů a posléze k finálnímu chudobinci, pak bych si přál tenhle recenzovaný třetí díl ilustrovat černobílými fotografiemi Jindřicha Štreita. Rád si za ně barevně připlatím. ■

TVAR INFORMUJE

VÝZVA

Visegrádská letní škola – registrace

20. ročník Visegrádské letní školy, pořádané společností Villa Decius Association v Krakově, se uskuteční ve dnech 4. až 14. července 2022. Program zahrne přednášky, debaty a workshopy na aktuální politické, kulturní a společenské výzvy z perspektivy regionální, ale také evropské a globální. Přihlášky lze



posílat on-line do 10. dubna 2022. Více informací naleznete na adrese: www.visegradsummerschool.org